СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 234. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 8. жовтня, 1926. VOL. XXXIV. No. 234. Jersey City, N. J., Friday, October 8. 1926. THREE CENTS

КОНВЕНЦІЯ РОБІТНИЧИХ ЮНІЙ ПЯТНУЄ ЦЕРКВИ ЗА ПРОТИЮНІЙНЕ СТАНОВИЩЕ

ДІТРОЙТ, 6. жовтня. — Справа відмови дозволу на промови юнійних провідників у місцевих церквах станула на нинішному засіданню головною справою денного порядку.

Справу видвигнув на денний порядок Джан Фрей, президент огайської стейтової Федерації Праці, запитом до президії в справі сеї відмови. Вилием Ґрін, президент Федерації Праці, сейчас відповів йому, що справді дітройтські церкви не хочуть допустити юнійних провідників до промов по церквах мимо того, що самі їх до сього просили. Він далі оповів докладно, що говорили йому представники церков, відкликуючи запрошення.

Заява президента викликала горячу кількагодинну дебату, в якій довгий ряд бесідників пятнував церкви Дітройту за протиробітниче становище. Фрей говорив, що підприємці користуються правом організації, але вживають його на те, щоби позбавити робітників сього права, а кромі сього пробують уживати своєї сили на те, щоби не дати священикам, яких він назвав учениками Христа, говорити про найважнійше питання дня.

„В сьому місті Дітройті є ще знак, де колись кінчився підземний тунель, яким нещасні раби могли втікати до Канади. Сей тунель є доказом, що священики стейтів Мишиґену й Огайо були колись більше геройськими в виконуванню своїх засад. Їх уст не могла замкнути сила властителів рабів."

Другі бесідники нападали острими словами на місцевих автомобілевих підприємців, а Джордж Бері, президент юнії друкарів, бувший майор армії та колишній віцекомандант Американського Леґіону, з обуреннем пятнував заяву дітройтських бизнесменів, що юнійні робітники се по більшости дезертирі та долярові патріоти. У відповідь на сей закид Бері назвав Едзела Форда, сина автомобілевого маґната, найвизначнійшим „слекером" цілого краю.

Ще инчі бесідники стали представляти відношення до робітників зі сторони визначних членів місцевої торговельної палати.

Один бесідник вказував на пустоту заходів Дітройту виставити собі великі будівлі Янґ Менс Крисчен Асосіейшен. „Мій Боже", — говорив він, — „яку користь буде мати Дітройт зтого, що воно буде мати будинок, а втратить пошану всего американського народа?"

АНҐЛІЙСЬКІ ДЕЛЕҐАТИ ПРОСЯТЬ О ДОПОМОГУ ДЛЯ ВУГЛЕВИХ СТРАЙКАРІВ.

На нинішньому засіданню конвенції вислухано також делеґатів британських робітничих юній.

Джордж Гикс заявив іменем британської делеґації, що ґенеральний страйк був вислідом неминучої ситуації, та що він буде ужитий знова в короткій будучности. Обі сторони приготовляються до сеї боротьби зовсім отверто. Бромлі заявив, що до двох літ робітнича партія знова буде правити Анґлією.

Делеґат Ситрайн предложив опісля просьбу анґлійських майнерських юній допомогти їм у страйку. Прозьбу відослано до комісій.

ХОЧУТЬ ВИМУСИТИ РЕЗИҐНАЦІЮ ПЕРШОЇ ЖІНКИ НА УРЯДІ ҐУБЕРНАТОРА.

ОСТИН, Тексас, 6. жовтня. — В стейтовій леґіслятурі внесено резолюцію, яка домагається, щоби пані Ферґасон, перша жінка на становищи стейтового ґубернатора, зреклася свого уряду.

Резиґнації домагаються на тій основі, що сама пані Ферґасон підчас недавної виборчої кампанії обіцяла зрезиґнувати як її політичний противник дістане як кандидат на уряд прокуратора більше голосів, як вона дістала була при своїх правиборах.

МЕКСИКАНСЬКІ ЕПИСКОПИ РЕФОРМУЮТЬ ЖІНОЧУ ОДІЖ.

МЕКСИКО, 6. жовтня. — Архиепископ Руіс зі стейту Мічоакану написав до своїх вірних листа про скромність у жіночій одежі.

Епископ каже, що жіночі спідниці рішучо за короткі. Він приказує своїм вірним, що спідниця не повинна підноситися понад 6 цалів понад кісточки. Дівчата від 13 до 15 року життя можуть носити спідниці о 1 цаль коротції, а дівчата понизче 13. року життя можуть носити спіднички й по коліна.

Довгий уступ листа посвячений скромности рукавів. Рукав не повинен відкривати передрамени, а матери, котрі дозволяють своїм дочкам обнажати передрамя, беруть на себе страшну відвічальність.

Лист архиепископа поширюють по цілім Мексику.

ФАБРИКАНТИ АҐІТУЮТЬ ЗА БИЗНЕСОВИМИ ЗНОСИНАМИ З РОСІЄЮ.

НЮ ЙОРК, 6. жовтня. — На річній конвенції Американського Краевого Товариства Фабрикантів, яка тепер відбувається в готели Волдорф, кількох бесідників підняло справу торговельних зносин з большевицьким державним союзом.

ПЕРШИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОСЛОМ ДО ДОМІНІЯЛЬНОГО ПАРЛЯМЕНТУ В КАНАДІ.

Виборчий округ в Веґревіл, провінції Альберти в Канаді, заселений переважно Українцями, вибрав своїм послом до домініяльного парляменту в Оттаві Українця п. Михайла Лучковича, учителя. Є це перший случай вибору Українця до домініяльного парляменту в Оттаві і показує на силу і зрілість українського населення в Альберті. Українці в Канаді мали до цеї пори кількох послів, однак лиш до провінціональних парляментів. П. Михайло Лучкович (має рідного брата в Дітройт) уроджений в Америці, в Шамокін, Па.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК.

В місті Провіденс, в стейті Род Айленд, помер дня 26. вересня с. р. від нещасного випадку Іван Рабій, член Товариства ім. Шевченка, відділу 73. Українського Народного Союза.

Покійний походив зі села Ганачівки, ізяславського повіту, на Волині, де він родився в 1898 році. До Українського Народного Союза приступив він 28. мая 1925 року.

Слідство лікаря над його смертю показало, що він зачадився смертельно світляним ґазом, відчинивши випадково ґазовий курок, будучи в нетверезому стані. Покійний оставив по собі жену. В. Й. П.

ПОЛЬСЬКА ПОЛІЦІЯ.

Польща має дві поліції: слідчу (кримінальну) для розшукування звичайних злодіїв та злочинців, і так звану політичну поліцію, для гноблення всякої вільної думки. Про першу поліцію варшавський „Ґлос Правди" пише, що її праця полягає на стислій співпраці зі злодіями, і що більшість її функціонарів рекрутується зі злочинного елементу. Як працює друга польська поліція, політична, про це відомо громадянству вже від давна. На її провокаторську діяльність кинено опять жмут світла підчас судової розправи проти 33 Білорусинів, що відбувалася в половині серпня у Вильні. А саме оборона обвинувачених доказала, що на лісті свідків виступають два конфіденти політичної поліції, які відограють найважнішу ролю в процесі та які поміж свідками вписані по два рази під ріжними іменами і прізвищами. Вони складали навіть два рази зізнання, кожним разом під иншим прізвищем! По тій компромітації мало політичних „свідків" польської політичної поліції, суд відложив розправу, відсилаючи 33 людей назад до тюрми, до часу, доки не знайдуться дещо проворніщі „свідки" їхньої „вини". А щоб їх доставлено, про це подбає вже політична поліція. На цеж її утворено!

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

З ОБЄДНАННЯ

Згідно з арт. 18 статута Обєднання і на підставі ухвали екзекутиви з дня 30. вересня, відбудеться в льокали Українських Горожан при Норт Френклин Ст., ч. 849, в Филаделфії, Па.

ДНЯ 27-го ЖОВТНЯ, О ГОДИНІ 1-ій ПОПОЛУДНИ

РІЧНЕ ЗАСІДАННЄ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ОБЄДНАННЯ

З СЛІДУЮЧИМ ПОРЯДКОМ НАРАД:

1) Отворенне нарад.
2) Звіти екзекутиви.
3) Звіт контрольної комісії.
4) Реферати:
   а) Українське шкільництво в Америці.
   б) Реорґанізація Обєднання.
   в) Український Національний Скарб в Америці.
5) Запити і внесення.

Всі члени Виконавчого Комітету Обєднання обовязані явитися на тім засіданню.

ПРИМІТКА: Екзекутива просить отсею дорогою всіх своїх членів та прихильників, щоби надіслали на річне засіданне свої уваги що до діяльности Обєднання та подали проекти відносно поширення народної праці.

ЗА ОБЄДНАННЄ УКР. ОРҐАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ:

С. ЯДЛОВСЬКИЙ, заст. предс. Др. Л. МИШУГА, секр.

ПІЛСУДСКІ МОБІЛІЗУЄ СТАРИХ СОЮЗНИКІВ!

Відомий московський ґенерал Балахович, що в 1920 році допоміг Пілсудскому зробити „цуд" над Вислою й оборонити Варшаву, сейчас після травневого варшавського „перевороту" віддався цілковито опять до диспозиції Пілсудского, про що тоді отверто писали польські часописи. Видно, що Пілсудскі скористав з цієї готовости Балаховича, бо між обома відбулася недавно довга конференція, після якої Балахович проявляє вельми живу діяльність. Обїздить свої партизантські відділи на Західній Білоруси, формує нові частини в приспішеному темпі, збирає козаків та старшин зайнятих у Біловежській пущі — словом, горячково приготовляється до якоїсь авантури, по лінії „ґрандіозного" пляну Пілсудского. Півофіційні польські жерела заперечують вправді сі вістки, але нам відомо конкретно не лише про оживлену діяльність отамана Балаховича, але й инших „отаманчиків", старих союзників войовничого польського маршалка.

ДІТИ В ТЮРМІ.

Недавно появилися в польській пресі вістки про намірену урядом амнестію для малолітних політичних вязнів. Відтак відомість про цю мниму амнестію урядово заперечено, мовляв, справа амнестії належить не до уряду, а до сойму, і все притихло. Та при нагоді обговорювання амнестії для малолітних виявилося, що в польських тюрмах карається звиж 40 осіб, засуджених на довголітну вязницю за політичні „злочини", які у хвилі присуду не мали іще 17 літ життя! В цілій культурній Европі не знайдете ні одного такого випадку, щоби недолітних дівчат і хлопців саджали на довгі роки в тюрму навіть за звичайні, не то за політичні „злочини"! В Польщі назбирано таких політичних вязнів-дітей аж сорок!

ГРАБІЖ УКРАЇНСЬКОГО БУКОВИНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА.

Вже від пів року скуповують по північній Буковині, де водилися найкращі породи свиней, як йоркшири та беркшири, ріжні спекулянти, а головно аґенти голяндських фірм. Спекулянти створили картель і за безцін граблять населення, бо за бакшишами їм позволено все. З протестом проти цього виступив румунський професор-зоотехнік Константінеску, котрий сказав, що через пів року не останеться нічого з тих пород на Буковині, бо міністерство аґрикультури нічого й раньше не робило, щоби піднести скотоводство в нових провінціях, противно через свою легкодушність знищило на Буковині військовими реквізиціями до кінця славну гуцульську породу коней, а тепер за певні вигоди поодиноких висших урядників міністерства від голяндських фірм нищить може найліпше плекану породу свиней на Буковині. Тут признав і сам професор, звісний румунський патріот, що Букарешт тільки ґрабить нові провінції.

ЯК ДІСТАТИ АМЕРИКАНСЬКЕ ГОРОЖАНСТВО.

Книжечку (в анґлійській мові) про те, як стати горожанином Злучених Держав, можна дістати по ціні 25 центів за примірник в Foreign Language Information Service, 222 Fourth Avenue, New York, N. Y.

По десять центів для книгарень і всіх инших, хто бере більше як 10 примірників.

Книжечка, під заголовком: How to become a citizen of the United States, містить всі законні постанови і пояснення, як дістати горожанські папери (перші і другі), включаючи й нові додаткові закони в справі натуралізації, ухвалені цего року на останній сесії американського Конгресу, як теж короткий виклад, у формі питань і відповідей тих державних установ і законів Злучених Держав, яких знання вимагають від майбутніх горожан.

ПРОЄКТИ ПРОФЕСОРА КЕММЕРЕРА ПІШЛИ В ДУБИНУ

ВАРШАВА, 6. жовтня. — Новоіменований міністер фінансів оголосив свої пляни, якими хоче привести Польщу до фінансової рівноваги. Як кажуть експерти, всі ті пляни не приносять нічого нового і подібні до тих балачок, які звик виголошувати на вступі кождий новий міністер фінансів. Чехович заняв місце банкира Клярнера, який був головною опорою проф. Кеммерера, що то недавно тому виготовлював в Польщі проект її санації. Чехович не звертає найменшої уваги на всі проекти Кеммерера, про які вже тепер можна цілком певно сказати, що вони засуджені на смерть.

ПАНЕВРОПЕЙСЬКИЙ КОНҐРЕС ЗАКІНЧИВСЯ.

ВІДЕНЬ, 6. жовтня. — Паневропейський конґрес закінчив свої наради маніфестом, зверненим до всіх европейських держав, в якім конґрес взиває їх до скликання паневропейської конференції, яка мала би створити паневропейську юнію. Конґрес апелює заразом до Ліґи Націй, взиваючи її поперти змагання конґресу.

На конґресі представники Німеччини і Франції підносили своє зближенне, яке є першим великим кроком до тісного зближення всіх европейських народів.

ВЕЛИКІ РОЗКОПИ СТАРОВИНИ НА УКРАЇНІ.

РИҐА, 6. жовтня. — В околиці Миколаєва і Одеси пороблено археольоґічні розкопи. Вислідом їх були великі научні здобутки, бо віднайдено цілу геленську оселю, яка істнувала тут яких кілька сот літ до Христа, а про яку вже згадував славний грецький історик Геродот. Віднайдено місце, де були грецькі святині, а навіть частини статуї грецького бога Аполльона. Біля Одеси попали знова на сліди людського життя з перед 6000 літ до Христа. Знаряди, які були закопані в землі, походять з неолітичної і бронзової доби.

КОРОЛІВСЬКА НАҐОРОДА ЗА ПСА.

БЕРНО, Швайцарія, 6. жовтня. — Авто бельґійського короля наїхало на скруті на пса Цезара і забило його на місци. Властитель, який хотів пса позбутися і продавав його за 60 франків, але не знайшов купця, кинувся з криком до шофера і грозив судом. Та шофер звернувся спокійно до задного сидження і поговоривши з незнайомим людям паном, вийняв 1000-франковий банкнот і вручив його пошкодованому. А той, коли довідався, що в авті сидів бельґійський король, повірив тоді доперва, що банкнот правдивий та з радости сказав тільки те, що він хотів би ціле своє життє достарчувати псів королеви.

КРІЗА В БРИТІЙСЬКІМ ФІЛЬМОВІМ ПРОМИСЛІ ЧЕРЕЗ АМЕРИКУ.

ЛОНДОН, 6. жовтня. — Федерація британської індустрії видала свою опінію що до упадаючої фільмової індустрії в Анґлії, що цему лихови може зарадити тільки правительство, коли змусить підприємців виставляти певний процент анґлійських фільмів. В противному разі Америка, яка достарчає Анґлії 90% всіх фільмів, забє цілковито фільмову індустрію в Анґлії. І то неслушно, бо Анґлійці можуть продукувати ще краще чим Американці, бо вони мають авторів і добрих акторів. Але одних і других визискує Америка, а не Анґлія. Колиб уряд наложив на ту індустрію свою охоронну руку, то в той спосіб індустрія поширилася би дуже скоро та дала заробіток масам безробітних.

БЕЛЬҐІЯ ДІСТАНЕ ПОЗИЧКУ.

БРУКСЕЛЯ, 6. жовтня. — Конференції з представниками анґлійських і американських банкових фірм довели до сего, що Бельґія дістане цілком певно міжнародну позичку, яка буде виносити звиш 60,000,000 долярів. Щоби це наступило, треба буде їй перевести стабілізацію франка. Що до цего пороблено вже всі можливі заходи.

КАНАДА ХОЧЕ БУТИ НЕЗАВИСИМОЮ.

ЛОНДОН, 6. жовтня. — Між Канадою а Америкою є злука, але така, як між приятелями, сказав барон Бинґ оф Віми, бувший ґенеральний ґовернор Канади, коли висів з корабля в Савтгемптон. На дальші запити кореспондентів подав, що Канада не стає американською, але більше независимою, а менше американською. Канада не є позбавлена тих сентиментів, що її лучать з Великою Британією. Вона є по души британською.

ПРОДУЦЕНТИ ДРОТІВ ЛУЧАТЬСЯ В ТРОСТ.

ПАРИЖ, 6. жовтня. — Попри недавно ввійшовший в життя сталевий трост повстає тепер другий, який хоче обняти всіх продуцентів залізних і сталевих дротів в Німеччині, Голяндії і Бельґії. Перший мітінґ був секретний. По нім думають вони зійтися з французькими продуцентами. Рахують, що такий трост дійсно повстане. Анґлійці в дуже важкому положенню, бо приступити зле, а не приступити ще гірше.

РОЗКОПИ В МІСТІ ПОМЕРШИХ.

ЛЕНІНҐРАД, 6. жовтня. — Професор Петро Козлів повернув з міста померших Каракото, яке відкрили в Тибеті в 1923 році. Він був аж на самім верху монгольських айтальських гір і там віднайшов гріб татарського хана враз з дуже цікавими і рідкими історичним памятниками старовини.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПАНЕВРОПА

У Відні, столиці Австрії, відбувається тепер дуже цікавий конґрес. Ото зїхалися представники 26 европейських держав і радять над тим, щоби збудувати Паневропу. Паневропа це таке диво, яке на думку творців тої ідеї має відродити Европу і забезпечити її спокій, добробут і культурний розвій.

Сама та ідея зродилася по світовій війні. По своїй сути вона дуже стара. Вже в часі війни знаменитий німецький політик і публіцист др. Навман написав дуже інтересну книжку під заголовком „Середня Европа", в якій виказує конечність тіснійшого обеднання, конечність федерації чи юнії всіх европейських держав, що замешкують середущу Европу. По війні та ідея набрала практично більшого ще значіння, коли ціла Европа опинилася перед загрозою великої соціяльної революції, коли всі держави, не виличивши ще себе з ран послідної війни, думали вже над новою, коли серед загальної нужди дальше зброїлися та удержували великі армії, коли відгородили себе одна від другої цловими загородами та котилися в долину без огляду на те, чи вийшли з світової війни побідниками чи побідженими.

В часі тої суматохи розпочав австрійський дипльомат Ріхард Ґуденгове Калерґі пропаґанду за створеннем Паневропи, написавши в тій цили книжку, яка носить таку саме назву. Ідея його знайшла симпатиків і скоро прийнялася, бо вже в 1924 р. основано Паневропейську Юнію, якої центральний осідок є у Відни і яка видає орґан „Пан Европа". Та ото Юнія скликала саме тепер той конґрес, про який ми згадали, а який радить тепер у Відни. Вже те саме, що в тім конґресі беруть участь представники аж 26 европейських держав, свідчить, що ця ідея набрала значіння.

Пропаґуючи паневропейську ідею, Ґуденгове вийшов з заложення, що всяка велика історична ідея починається від утопії, від мрії, а кінчається дійсністю. Дві великі проблєми треба вирішити на европейськім континенті: соціяльну проблєму і европейське питання. Европа тепер в злиднях і упадку. Але причина сьому не економічна а головно політична. Щоби виратувати Европу з того упадку, не треба, по думці Ґуденгового, надіятися, як це многі думають, на те, що спасенне може прийти зі сходу, бо Росія може тільки підбити і знищити Европу так, як нищив колись заняті землі дикий Тамерлан, що вирізав в однім місті Баґдаді 800,000 жителів, знищивши заразом стару і велику культуру. Не може уздоровити і виратувати Европи і Америка, бо Америка хоче тільки купити Европу. Европа може тільки сама себе виратувати. А дорога до ратунку це політично-господарська юнія европейських держав. Ця ідея по словам Ґуденгового на разі ще утопія, але тільки до тої міри, о скільки утопією була в 1913 році чехословацька чи литовська держава або комуністичний переворот в Росії.

Паневропа мала би обнимати в своїй федерації всі европейські держави кромі Росії і Великої Британії. А добудована вона мала би бути на взір Панамериканської Юнії. Не буде вона звернена проти Англії чи Росії або Америки. Росії і Анґлії не втягає одначе в свій осередок тільки тому, бо обі ті держави мають иншу місію і є світовими державами, а знова прочі держави тісно звязані з Европою. Таке вилученне з практичного і теоретичного боку без значіння, бо й панамериканська юнія не обнимає приміром Канади.

Найбільшим ворогом Европи вважає Ґуденгове Панамерику, але тільки тоді, коли Европа не буде зорґанізована. Колиж повстане европейська юнія, Анґлія, яка звязана історично з Европою а національно з Америкою, стоячи між обома, буде тим посередником, який не доведе до конфлікту між Всеамерикою а Всеевропою. Велика Британія як світова держава, Панамерика і Паневропа отсе є ті три чинники, які можуть задержати спокій на світі, бо в них одні і ті самі політичні засади і одна і та сама культура.

Оттак виглядає вкоротці ідея Паневропи. Є це тільки спроба знайти шлях для визволення Европи з тої катастрофи, яка її жде на случай вибуху нової війни. А яке сильне змаганне до мира панує серед чільнійших людей в Европі, видно вже з того, що мимо того, що маємо Ліґу Націй, що готується світова конференція розоруження і світова економічна конференція, що є всякого рода другі міжнародні орґанізації, які стремлять до тої самої цілн, та нова ідея знайшла рівнож прихильників і то до тої міри, що ті всі держави, про які Ґуденгове згадував тому кілька літ в своїй книжці, сегодня беруть вже участь в конґресі.

Та одно велике недомаганне має Паневропа, таке саме, як мають його другі, подібні до неї, орґанізації. Вона говорить тільки про держави і з державами рахується. Вона тільки виходить з того становища, який затверджує теперішний стан посідання, а тим самим переходить до дневного порядку над великими міліонами поневолених. І в тім лежить слаба її сторона. Вона хоче ратувати держави, а не народи. І тому не можемо нею одушевлятися і ми Українці. І не можемо вірити, щоби з тих проектів щонебудь вийшло довготревалого, як довго не буде переведене в Европі правдиве самоозначенне народів, як довго народи не будуть рішати про свою долю, а не брутальне насильство і підбій. Вільні народи в вільних державах цілком певно не будуть мати причини відноситися ворожо до других держав і других народів. Вільні народи можуть збудувати і Паневропу.

Антін Крушельницький.

ІВАН ФРАНКО: СМЕРТЬ КАЇНА

Смерть Каїна, се леґенда. Автор навязав її до містерії анґлійського поета Байрона „Каїн", якої власний переклад надрукував у 4. ч. Дрібної Бібліотеки в 1889 р.

Зміст леґенди такий:

Після убиття брата Каїн блукається довгі роки по землі і не находить ніде пристановища. Його одиноким товаришем є його жінка. Колиж нарешті й вона умирає, він іде вже сам один далі своїм путем.

У нього проявляється тепер страшна, непоборима туга за утраченим раєм, він бажає бодай поглянути на той рай. Та туга скріпляється, коли він доходить у своїй мандрівці до муру раю. Він врешті дістається на вершок гори й кидає свій погляд на рай. У ньому бачить дивну картину: люди товпляться коло дерева знання, а дерево життя їх не цікавить. Спершу він бачить роздор поміж жадобою знання й життя у людській душі, але після довгих міркувань приходить до висновку, що на ділі того роздору нема. Коли чоловік прагне знання, й витрачує на нього свої сили, то жерело життя лежить тимчасом у його души, а є воно, те жерело життя: чуттє, велика любов.

Колиж воно так, колиж ми маємо те жерело життя у собі, не треба нам у рай тиснутись. Ось так успокоює себе Каїн, і вся його дотеперішня туга за раєм — минається. Він відходить від раю спокійний — щоби потерпіти смерть із рук сліпого діда Лемеха.

Ось такий зміст леґенди, сам короткий його нарис, далекий від повноти. Згадуючи про сю леґенду, мовить проф. Огоновський, що вона має висшу поетичну стійність, ніж поема „Панські жарти", ставить її проте високо. Але оцінка тої леґенди, яку дає проф. Огоновський, вказує, який далекий він був від належного зрозуміння сього твору.

Перш усього скажу про поділ твору на части. Проф. Огоновський виріжнює тут дві части. В сій леґенді — мовить проф. Огоновський, — зобразив поет прегарно Каїна в його величнім змаганню побачити ще раз бодай з далека утрачений рай. Ся частина стихотвору має справді високу стійність художницьку" ... „Алеж у другій частині сього твору бачимо деяке неімовірне складаннє поетичне...". „Деклямація Каїна про дерево життя й знання натякає на схолястерію котрої не міг проявити Каїн"... „Вкінці, поминувши се питаннє, чи сліпий Лемех міг Каїна вбити, чи ні, заявляємо, що Каїн не міг сказати, мабуть то чоловік лиш у своїм серці може знайти щастє, супокій раю, — що він не міг учити людий, щоб себе взаїмно любили" і т. д.

Коли той поділ на дві части є неточний, бо в творі зазначені сильно три частині, то вже такі осуди, чи міг Каїн з вершка гори бачити, що діється в раї, чи ні, чи міг сліпий Лемех убити Каїна і внески на основі такого розбору, се з літературною критикою не може мати нічого спільного.

Леґенда Франка Каїн справді гарний поетичний твір, але якраз гарне в ньому те, що осуджує проф. Огоновський. Найгарнійша середня частина: міркування Каїна на тему життя й знання.

Хто сей Каїн? — отсе перше питаннє, яке домагається основної відповіди. Він мовить про себе ось що:

„Оте знанне нещаснє
У моїм серці розбудило лютість
На брата, вбийцею мене зробило —
За те, що він, не думавши, попросту,
Мене нагнуть хотів у ту саму
Литячу простоту, з котрої дух мій
Давно вже вийшов".

Каїн — се символ просвіченого духа, далекого від первісної простоти; його гріх, се убитте тої простоти у брата, тої діточої простоти, з якої він вже давно вийшов.

Той Каїн іде самітний крізь життє, проклятий тими, з чиєю простотою він звів бій, чию простоту поборов. Його одиноким таваришем є його жінка,

Що хоч сама невинна й чиста серцем,
Не вагувалася для него все
Покинути, з проклятим поділити
Його прокляту долю.

(Поет змальовує чудовими красками її жіночу любов, її віддачу свойому мужові, її терпеливість на незаслужені докори, то, що).

А коли й її смерть забрала, коли Каїн остав сам один на землі, пішов у дальшу мандрівку крізь пустиню, але де-б не звернув,

Усюди сум однакий, самота
Однак і однаке горе люте.

Посеред сієї самоти виринає в його души нове чуттє: отсе жадоба побачити рай, хоч раз поглянути у той утрачений рай, у той символ вічного життя й щастя. Ся жадоба стає тим сильнійша, чим частійше він бачить той рай у ві снах; він іде без упину в напрямі того раю, іде й не зупиняється, нарешті приходить до нього, але тут довга і рівна стіна межує між тою пустинею крізь яку він ішов, а раєм. Тоді спливає із його уст молитва до Бога:

„Дозволь лиш раз іще, лиш на хвилину,
Хоч з далека заглянути у рай!
Хоч оком скинути на се дідицтво,
Котре на віки вічні я утратив!
Лиш раз поглянути! Лиш миг потіхи!"

Се велика траґедія того визволеного із наївної простоти духа, під хвилю, коли ним потрясе жадоба поглянути на те вічне щастє, яке мав дати йому утрачений рай, се траґедія, викликана картиною смерти, коли то, під впливом смертного образу, родиться в души жадоба вічного життя! Тоді бажалося-б хоч раз поглянути, хоч оком скинути, хоч миг потіхи мати!

Тоді не страшні всі зусилля, получені із важкою мандрівкою на недостижний шпиль гори, на вершини, на які тільки він може дістатися, той Каїн, на вершини, із яких він може обхопити і ту пустиню, що по ній блукався і рай, запертий перед ним: своє дотеперішне життє й те вічне заперте перед ним життє і щастє.

Тут на сих вершинах кінчиться перша частина твору: туга за вічним життєм, за утраченим раєм, а зачинається друга частина: Каїн має змогу поглянути у рай.

Щож він там бачить?

Та хвиля, коли Каїн стає на вершинах своїх стремлінь, є символом відродження його духа. Він обхоплює своїм поглядом усе людство, усі його зусилля, усі змагання, бачить, що тому людству просвічують два символи: дерево знання й дерево життя. Коло сих двох дерев товпляться люди, не так коло двох, як коло одного: дерева знання. Із того дерева знання падуть плоди на землю і кождий з них розсідається попелом, розприскується огнем, розливається смолою.

„А вкусивши
Отого плоду, кождий ще лютійший
Стає, озвірюється на весь світ,
Мордує, ріже та кує в кайдани,
Валить і ломить те, що другий ставив,
Палить, руйнує — просто, божевільні!
А дерево життя стоїть самітне.
Там ледви хто підійде до нього.

А як часом, відбившись від юрби,
До него хто навернесь, покоштує
Плодів чудових і почне гукати
На других, щоб ішли туди, — то мов
Ворони кидаються всі на него
І бють і рвуть і мучать і калічать
Його, мов за найтяжшую провину.

Обох сих дерев стережуть звірі, дерева знання сфінкс, символ ніколи нерозвязаної загадки, а дерева життя, апокаліптична бестія:

...З крилами лилика, з хвостом,
Як пава, з кігтями орла, із тілом
Хамелеона і з жалом змії.

І коли ті, що тиснулися до дерева знання, мали діло із спокійною почварою, яка не боронила нікому їсти плодів, і знов їсти і знов вертатися до них, — то звір коло дерева життя що хвилі мінився і метався, манив до себе всіх і всіх відводив від дерева життя. А хто біг за ним на сліпо, розбивався о камінь, в тернах, ярах глибоких опинявся і кляв усе не звіря, але дерево життя: „воно, мовив, химера, ошуканство і брехня!"

Сей вид привів Каїна до розпуки. Він уже недалекий був від тої думки, що життє і знаннє се два вороги собі, що хто вкусить дерева знання, той смерть усім несе, а тим самим є ворогом життя. Та ось инший вид ударив його очі. Він побачив тих, що покушали овочу з дерева життя.

„Вони на смерть ішли, мов на весілле,
Вмирали з усміхом із ран, із мук;
Вони катів своїх благословляли.
Що се значить? Знать смерть їм не [страшна!
Знать жерело життя було в їх серці".
. . . . „Скоро
Хто плоду з дерева життя вкусив —
Прояснювавсь увесь, благим спокоєм
Проймавсь, і голос піднімав і кликав
Усіх до себе, ворогів найгірших
Мов другів обнімав і був...
Одним чуттєм святим наскрізь пронятий.
Значить: чуттє, великая любов —
Ось жерело знання".

Зрозумінне отсього, що знаннє й життє не перечать собі, і що жерело життя ми маємо в собі, приводить Каїна до рівноваги. Не треба нам у рай тиснутись, щоб те жерело життя дістати.

Із сею хвилею кінчиться траґедія в души Каїна, а враз із нею друга частина поеми.

Третя частина поеми: зрівноваженне духа Каїна, й його мандрівка в світ, і щоби, проповідуючи нову правду, смерть приняти з рук сліпого діда.

Каїн став жалувати людий:

. . . . . . „Отсе мізерне
Знанне, котре мов іскорку хоронять
І роздувають, — що їм з него! Тьма
І загадка сидить при нім на стражи.
А ту дорогу, що веде до серця,
До щирої любови —другий звір
Загородив — хімера бистрокрила,
Котра манить і найяснійшу правду
У привид, у ману пусту зміняє.

Се зрозумінне траґедії в людській души веде його, першого убійника, до того, що він береться проповідувати людям нову правду:

О люди, діти, внуки, сиротята!
Покиньте плакати по страті раю!
Я вам його несу! Несу ту мудрість,
Котра поможе вам його здобути,
У власних серцях рай новий створити.

Поет веде тепер Каїна між низькі хатки покриті тростиною, веде між сільську дітвору, щоби його там стрінула смерть із рук сліпого діда Лемеха (символу сліпої, темної товпи, яка смерть несе проповідникові нової правди!)

Отся поема — се величня символічна картина душевної боротьби людини — боротьби, основаної на змаганні до знання, туги за щастем, зневіри у щастє а враз із тим зневіри у хосенність змагань до знання, символічна картина боротьби, якої остаточним вислідом є зрівноваженне духа на основі сполуки змагань до осягнення знання і щастя, і проповідь нової правди сліпій масі. А вислід тої проповіди? — Смерть із рук тої сліпої маси.

Каїн — Франка, се тип, з яким він мав нагоду познайомитися в містерії Байрона. Се той змодернізований Байроном Каїн, представник просвіченого ума людини, що не вдоволяється сліпою вірою, але й сам хоче прослідити правду того, в що вірити велять.

Як сказано вже — леґенда Франка є продовженне містерії Байрона. Коли Байрон доводить Каїна до визвілля його духа із пут незнання, коли Байрон висилає свойого Каїна із Люціфером у мандрівку у всесвіти, де той Люціфер повчає Каїна про всі тайни знання, коли таким способом Каїн — Байрона має на меті змалювати людину, яка покушала овочу із дерева знання, Франко береться продовжувати Байронову ідею. Доводить того просвіченого Каїна до жадоби власного щастя, до душевної боротьби на тему міркувань про наслідки овочів із дерева знання й життя, врешті до рівноваги духа, і зрозуміння, що одно не перечить другому.

Таким способом Каїн Франка, запозичений у Байрона у самому помислі, — у переведенню свойому є вповні оріґінальний і глибоко подуманий.

Приймаючи основу Байронового Каїна (просвіченне людського ума), Франко йде далі: Він стежить далі за тим типом просвіченої людини й бачить її, — під хвилю, як вона прийшла до повної гармонії ума й чуття, — в постатях горячих проповідників великих ідей, в постатях апостолів вічної правди й всесвітньої гармонії, в постатях — що йдуть із проповіддю між товпу на певну смерть із рук тої сліпої товпи.

При такій інтерпретації ми поставимо леґенду Франка: „Смерть Каїна" поруч инших творів европейського письменства, що мають основою мотив змодернізованого Каїна.

КАСОВИЙ ЗВІТ ОБЄДНАННЯ

(За місяць вересень, 1926).

I. ПРИХІД:

1) З перенесення з попередного місяця		$136.62
2) Прихід		732.68
Разом		$867.30

II. РОЗХІД:

1) Висилка до краю:		
а) Політичні вязні	$200.00	
б) Памятник Франка	150.00	
в) Рідна Школа	150.00	
г) Інваліди	100.00	
д) Пикулицький цвинтар	75.00	
е) Сироти	30.00	
Кошти пересилки і листів	8.75	713.75
2) Оплата почтової скринки		4.00
3) Кошти ведення канцелярії за два місяці		40.00
Разом		$757.75

III. ЗІСТАВЛЕННЄ:

Прихід	$867.30
Розхід	757.75
Остає в касі Обєднання з кінцем вересня	$109.55

Обєднанне Укр. Орґанізацій в Америці.

ЖЕРТВИ, ЗІБРАНІ НА ПАМЯТНИК ІВАНА ФРАНКА, АБО НА ДОПОМОГУ РІДНОМУ КРАЄВИ, НАЛЕЖИТЬ СЛАТИ НА СЛІДУЮЧУ АДРЕСУ:

OBYEDNANYE, P. O. BOX 411, PHILADELPHIA, PA.

ТЕАТР І ШТУКА.

„Замки на воздухах" (Castles in the Air)

Ще ніколи в історії Бродвею не приняла публика нюйорських театрів з таким одушевленнем ніякої вистави, як музичну комедію Джеймса В. Еліота „Castles in the Air", яку грали через цілий рік у Шикаґо, а яку тепер ставлять в Селвін Тіетер, в Мангетені.

Ню Йорк уже мав богато представлень, які тут мали велике поводженнє, прийшовши сюди з Шикаґо. Так було з представленнем „No no Nanette" і „The Green Hat" так буде тепер зі славною музичною оперетою „Castles in the Air". І Ню Йорк певно прийме „Castles in the Air" з більшим запалом, як приняв дві попередні.

Се представлення має фабулу, повну гумору, ніжної романтики, та строгої драми й звучної музики, і грали її все перед переповненою галею.

Ставить її досконала трупа зі сотки людий, на чолі котрої стоїть знаменита Вівіен Сеґел, вічно смішний Бернард Гренвил, знаменитий Дж. Гаролд Морей і маєстатична Таїс Лотон, і тому не диво, що се представленнє так захоплює слухачів. Сі чотири актори, з котрих кождий може очарувати публику, ще ніколи не виступали в однім представленню разом. На довершенне сеї незрівнаної комбінації представленне має ще й співи й танці, які самі є сензацією на Бродвею.

Вистава повна удачних співанок, з котрих декотрі як „Lantern of Love", „Baby" „Land of Romance", The Rainbow of yuor Smile" та „I Would Like To Fondle You". Вона має повно несподіванок, як приміром танець ляльок. Вона переповнена в щерть драматичними захоплюючими сценами, і тому частині справдішньою музич. „Castles in the Air" і є в кождій частині справдішньою музикою сензацією покоління.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Сестр. Рожд. Пр. Богородиці, від. 36, повідомляє своїх членкиць, що мітинґ відбудеся в неділю, дня 10. жовтня, о 2-ій годині пополудни. Просимо сестер прийти на мітинґ, бо є важні справи до обговорення і полагодження. — А. Стрілець, предс.; З. Гунька, секр.

ФАРРЕЛ, ПА. Відділ 285 повідомляє всіх членів, що мітинґ відбудеться дня 10. жовтня, о 2-ій годині пополудни. Проситься всіх членів прибути на мітинґ, бо буде справа купна польської галі. В справах товариських прошу голоситися на адресу: 431 Malleable St., Sharon, Pa., до секретара. — Павло Коник, предс.; Мик. Забич, кас.; Василь Федорчак, секр.

НОРТГЕМПТОН, ПА. Тов. Укр. Січові Стрільці, від. 44, повідомляє всіх своїх членів, що мітинґ відбудеться в неділю, дня 10. жовтня, в гали церковній, о годині 2-ій попол. Проситься всіх членів явитися на сей мітинґ, бо є дуже важні справи до полагодження. Кождий довгуючий член має вирівнати залеглий довг, бо в противнім разі буде суспендований. — А. Чепеляк, секр.

БРУКЛИН, ҐРІНПОЙНТ, Н. Й. Укр. Тов. Дністер, від. 310, повідомляє своїх членів, що місячний мітинґ відбудеться дня 10. жовтня під ч. 327 Leonard St., точно о год. 5-ій пополудни. Взиваєсь всіх членів прибути на означений час. Просимо привести своїх знакомих, котрі хотілиб вступити до Тов. і Союза. Довгуючі члени будуть суспендовані після статута. — В. Сенишин, секр.

ФУЛТОН, Н. Й. Відділ 263 повідомляє, що мітинґ відбудеться дня 10-го жовтня, під ч. 323, в Укр. Народнім Домі. Неявившіся члени заплатять 50 центів кари. — Дмитро Оленський, предс.; Андрій Іваницький, секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ВЖЕ ДОСИТЬ ДИСКУСІЇ.

При нагоді переміни адреси позволю собі написати дещо в справі нашої часописи. Вже якого півтора року читаю я Свободу й цікавлюся національною справою. Від якогось часу наша часопись поміщує голоси читачів і веде боротьбу проти других ґазет. Я не виджу найменшої користи з сього для нас робітників.

Замісць сього я радивби писати дещо для наших женщин, бо вони є також членами Українського Народного Союза. Поради для жінок булиби ліпші як політичні полеміки.

По друге, треба занятися справою дітий, бо за десять літ в Америці не буде людий, які будуть памятати за Україну. Наших дітий не виховають ті люди, що нині є большевиками, а завтра, чим ви захочете.

В. Білик,
член 94. відділу У. Н. Союза,
Гемтрамк, Миш.

КОЛИ ТРЕБА ПЕРЕСТАТИ?

Як показується з переписки редакції Свободи до читача, що підписався Елпос, є вже одиниці, яким уже надоїла жива дискусія про важні справи нинішного українського життя.

Як можна догадатися з переписки, читач Елпос думав, що справа Івана Франка не варта сього, щоби на неї витрачувати три-чотири шпальти друку.

Я від себе скажу, що Іван Франко заслугує не на три-чотири шпальти, але на три-чотири тисячі шпальт від українського народа. Про його творчість і його життя треба писати так довго, поки цілий український народ не пересякне ідеалами нашого Каменяра й Мойсея та кождий Українець й Українка стане так завзятим у боротьбі, як був Іван Франко.

Те саме скажу й про другі справи нашої політики. Не можна переставати писати про них, коли є ще серед нас люди, які своєї влади або поваги вживають, аби зводити народ на манівці.

На верха виглядає, що епископ Богачевський зі своїми помічниками й дорадниками вже перестав боротьбу, бо в ґазеті „Америці" вже вичерпалися напасти. Та се лишень в „Америці", бо епископ Богачевський веде свою роботу в консисторії, по парохіях, в Провидінню, „Місіонарчику" й в приватних листах, як вів досі. Навіть „Америка" боротьби не припинила лишень замісць статий тепер розпихає в народ свої бридкі брошури.

Противники народної політики ведуть боротьбу далі, і народ мусить її вести далі. Як не стане ворогів, тоді народ не буде мати потреби вести боротьбу.

Тимко Мілещук, Ню Йорк.

І ЛЮБОВ ДО ДІТИЙ ДОКАЗУЄТЬСЯ ДІЛОМ.

Минули тепер літні вакації в американських школах, і поплили діти назад до американських шкіл. Пішли тисячі й тисячі української дітвори. Пішли вчитися американської грамоти, американської історії, як жити в Америці, працювати й добувати собі становище.

Похвальні се річи, і ми, родичі сих дітий, співчуваємо сій роботі наших дітий в американських школах. Ми цікавимося рисунками, як наші діти ними цікавляться в школі, ми інтересуємося читаннем і писаннем і рахованнем наших дітий. Коли вміємо, то ми своїм дітям помагаємо робити кращі поступи в науці в американських школах, і гордимося, коли українські діти добувають собі в американських школах поважанне та нагороди за свої таланти.

Однак рівночасно з тим, ми, українські іміґранти, хотілиби бачити в наших дітий і друге. Ми тішимося, що вони добре приготовляються до американського життя, але ми рівночасно хотілиби, щоби вони не цуралися свого народа, з якого вони вийшли. Ми радуємося, як вони знають англійську мову, але ми хотіли б, щоби вони знали й українську. Ми тішимося, як вони знають гарну історію Америки, але ми хотілиби, щоби вони також знали славну бувальщину українського народа, його мучениче життя й геройську, покищо ще невдачну боротьбу, за своє національне визволення.

На се нам треба попри американські публичні школи ще українських приватних шкіл.

На жаль, українське приватне шкільництво в Америці стоїть дуже низько. Школами займаються в нас звичайно люди, до школи непричасні, як вони хочуть наловити людий до своєї партії або церкви. Як відбивається се на школі, то українські громадяни у Бронксі мали нагоду переконатися на власні очи.

Колись у нас заснували школу большевицькі ренеґати, яких тут насіяв большевицький представник Людвік Мартенс. Українство сим професорам смерділо, бо з большевицьких ґазет тоді йшов дух протиукраїнський. Український національний гимн викинули з науки. Школа була місцем пропаґанди. Який моральний уплив мала ся школа, можете легко мати образ з представлення, яке дала ся большевицька школа. На ньому виступали на сцену 10-літна дівчина й 11-літний хлопець і співали пісню:

Тато впився і хрестився,
Раз, два, три, раз, два, три.
Мама впилась, з татом билась,
Раз, два, три, раз, два, три.
Як побились, не молились,
Раз, два, три, раз, два, три.
Аж в солому положились,
Раз, два, три, раз, два, три.
І т. д.

Який вислід могла дати така школа? Лишень розбиття, деморалізацію, невдоволенне серед дітий і родичів. Нема що й дивуватися, що ся школа впала.

До таких самих вислідів мусить довести, коли школу піддати під безоглядну контролю якоїсь секти або релігійної корпорації. Як секта попаде під впливи ворогів нашого народа, тай почне робити з наших дітий рутенів, ґріків, візантійців, чи малополяків.

Нам треба школи національної, яка не водилаби наших дітий ні в Москву, ні в Варшаву. Провід у такій школі має спочивати в руках справдішних українських учителів, не підшитих ні партійною блекотою, ні релігійним фанатизмом. Діти мають учитися добувати в Америці як найкраще життя, а разом з тим шанувати й любити український народ, котрого кров пливе в їх жилах. Як вони полюблять і пошанують своїх предків, то вони й шанувати будуть себе самих, і будуть честь приносити собі, своїм родичам, свому народови й своїй прибраній країні.

Василь Морозович, Ню Йорк.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ „КРЕСІВ".

Закріплення польського стану посідання на т. зв. кресах, тобто на загарбаних українських та білоруських землях, польським патріотам не дає спокою ні на одну хвилину. Появилося уже у цій справі безліч високоумних брошур, написано стирту часописних статтей, піддано під дискусію багато менше та більше дотепних проєктів, між ними капітальний проєкт ґеніяльного Р. Баталії, орґанізації польських кольоністів на військовий лад, — все одно, нічого путнього із цего не виходило. Щойно тепер приложив до цеї справи своїх сильних рук аж самий маршалок Пілсудскі! По часописним вісткам, відбув він з міністром внутрішних справ рішаючу нараду, на якій одвічні бажання польських „кресових" галапасів постановлено заспокоїти швидко й радикально: шляхом мілітаризації „кресових" адміністраційних урядовців. Згідно з тим пляном, мається відкомандувати туди кількадесять польських офіцирів і обсадити ними всі найчільнійші адміністраційні становиска. Начальним командантом цеї цілком не оригінально „зреформованої" адміністрації іменовано вже полковника ґенер. штабу Перацкого, якого для „форми" приділено до мін. внутрішних справ. Так виглядає перша „кресова" реформа Пілсудского. Побачимо, як виглядатимуть дальші.

ОЛЕКСІЙ К. ТОЛСТОЙ.

КНЯЗЬ СЕРЕБРЯНИЙ

(Повість з часів царя Івана Грізного). (4)

Старий і князь підійшли до млина.

— Дивись, князю, під колесо, а я зачну нашептувати.

Старий приляг до землі й, ще переляканий, зачав шептати якісь слова. Князь дивився під колесо. Минуло кілька мінут.

— Що бачиш, князю?

— Бачу немов жемчуг сиплеться, немов червінці улискуються.

— Будеш богатий, князю, будеш богатший від усіх в Московщині!

Вяземський зітхнув.

— Дивись ще, князю, що бачиш?

— Бачу немов шаблі труться одна об одну, а проміж них мов золоті гривні.

— Буде тобі поводитися в ратнім ділі, бояринє, буде щасте в службі царській! Тільки дивися, дивися ще і кажи, що бачиш!

— Тепер потемніло, вода стала мутна мов кров. Що се значить?

Мельник мовчав.

— Що се значить, старий?

— Досить, князю. Довго глядіти не годиться. Ходім!

— Ось потяглися багряні нитки, мов жили криваві; ось, неначе кліщі розтвираються і замикаються, ось...

— Ходім, князю, ходім, буде з тебе!

— Погоди — сказав Вяземський відтручуючи мельника, — ось мов пила зубчаста пилить, а з під неї тече кров бризкає!

Мельник хотів відтягнути князя.

— Почекай, старий, мені слабо, мене ломить в суставах. Ох, ломить!

Князь відскочив. Він зрозумів, виділося, свій привид.

Довго оба мовчали. Наконець Вяземський заговорив:

— Хочу знати, чи любить вона другого!

— А чи є в тебе, бояринє, яка річ від неї?

— Ось що найшов я коло фіртки!

Князь показав голубу стяжку.

— Кинь під колесо!

Князь кинув.

Мельник виняв зза пазухи глиняну посудину.

— Напийся сего — сказав він, подаючи посудину князеви.

Князь напився. Голова йому стала ходити ходором, в очах помутилось.

— Дивись тепер, що бачиш?

— Її, її!

— Саму?

— Ні, не саму! Їх двоє: з нею русявий молодець в кармазиновім кафтані, тільки лиця його не видно... — Жди! Ось вони спливаються... все близше, близше... Анатема! Вони цілуються! Анатема! Будь ти проклятий, відьмаку, будь проклятий, проклятий!

Князь кинув мельникови жменю грошей, відорвав від дерева узду коня, вискочив на сідло й застукали в лісі кінські копита. Потім стукіт завмер у віддали, тільки колесо шуміло в нічній тишині, та крутилось дальше й дальше.

IV.

Дружина Андрієвич і його жінка.

В цілій тодішній Москві особливо відзначувався дім боярина Дружини Андрієвича Морозова на березі ріки Москви. Дубові бруси були як один круглі й рівні; дім підносився на три поверхи, не вчисляючи піддаша. Вистаюча криша над стрімким рундуком спочивала на товстих, гарних стовпах і красувалася дрібною різьбою. Віконниці були скусно помальовані квітами й птицями, а вікна пропускали світло боже не крізь тусклі бичачі піхурі, як у більшої части московських домів, а крізь чисте, прозоре маріцне скло. На просторім подвірю стояли будинки для слуг, комори, сушальні, голубник і літна спочивальня боярина. Зараз за подвірем була, з одного боку, домова камінна церква, а з другого просторий сад, окружений дубовим частоколом, іззa котрого виднілась гарна гойданка, також з узорами й малюнками. Одним словом, дім поставлено прехороший. Тай було для кого ставити!

Боярин Дружина Андрієвич, тілом гарний, норову бистрого, мимо старости своєї, недавно оженився з першою московською красавицею. Всі дивувались, коли вийшла за него двайцятилітна Олена Дмитрівна, донька пограничного судді Плещеєва-Очина, убитого під Казаню. Не такого жениха призначували для неї московські свахи. Але Олена була відданиця без вітця й матери; а краса її, при поганих звичаях нових царських любимців, приносила їй більше горя ніж радости.

Морозов, оженився з Оленою, став її покровителем, і всі знали в Москві, що не легко образити ту, котру брав під свою охорону боярин Дружина Андрієвич.

Много царських любимців, перед замужжем Олени, старались їй сподобатися, але ніхто так не старався, як князь Атанас Іванович Вяземський. І дарунки дорогі присилав він їй, і в церквах ставав супроти неї, і на бісноватім кони мимо ворiт уганяв, і в бійці на кулаки ішов, сам на цілий ряд. Та не мав щастя Атанас Іванович! Свахи приносили йому назад його подарунки, а зустрінувшися з ним, Олена відверталася. Чи тому відверталася, що не подобався їй Атанас Іванович, чи в серци дівочім був уже хтось другий, тількиж як не вбивався князь Вяземський, а все йому відмовлювано. Наконець угнівався Атанас Іванович і пішов жалуватись на свою невдачу до царя Івана Василевича. Цар обіцяв сам післати свахи до Олени Дмитрівни. Дізнавшися про те, Олена залилась сльозами. Пішла з мамкою до церкви, впала на коліна перед Божою Матірю, плаче й бє поклони.

В церкві народу не було, але коли Олена встала й оглянулась, за нею стояв боярин Морозов в оксамітнім зеленім кафтані, в златоглавім терлику наопашки.

— Чого ти плачеш, Олено Дмитрівна? — спитав Морозов.

Пізнавши боярина, Олена зрадувалась.

Він бувало жив в приязни з її родичами, та й тепер відвідував її й любив як свою дитину. Олена його шанувала немов батька й повіряла йому свої думки; одної тільки не повірила, одну тільки сховала від боярина, — сховала собі на горе, йому на погибель!

І тепер, на питанне Морозова, вона не сказала йому сеї завітної думки, а сказала лишень, що я, бач, плачу того, що ось-то прийдуть царські свахи, присилують мене за Вяземського!

— Олено Дмитрівна, — сказав боярин, — годі, чи направду тобі нелюбий Вяземський? Подумай гарненько. Знаю, дотепер він був тобі не по серцю; алеж у тебе, бачу, нікого ще нема на приміті, а до тої пори серце дівоче — віск; стерпиться, злюбиться!

— Ніколи, — відповіла Олена, — ніколи не полюблю його. Скорше умру!

Боярин поглянув на неї прихильно.

— Олено Дмитрівна, — сказав він, помовчавши: — є спосіб спасти тебе. Послухай. Я старий і сивий, але люблю тебе як дитину. Подумай, Олено, чи годишся ти піти за мене, старого?

— Піду! — скрикнула радісно Олена й упала Морозову в ноги.

Тронуло боярина неждане слово, зрадувався він, що Олена така рада; не догадався, старий, що се була радість потопаючого, котрий хапається за терновий корч.

Ласкаво підняв він Олену й поцілував в чоло.

— Дитятко, — сказав він, — цілуй же мені хрест, що не обезславиш ти сивої моеї голови! Кленись от тут перед Спасителем!

— Кленусь, кленусь! — прошептала Олена.

Боярин велів покликати священика й скоро відбувся обряд заручин; колиж явились до Олени царські свахи, вона вже була нареченою Дружини Андрієвича Морозова.

Не з любви вийшла Олена за Морозова; але вона цілувала хрест бути йому вірною й твердо постановила додержати свою клятву, не прогрішити проти пана свого ні словом ні думкою.

Тай чомуж би не любити їй Дружини Андрієвича? Правда, не молодий був боярин; але Господь поблагословив його й здоровлем, і красою, і славою ратною, і волею твердою, і селами, і великими добрами за Москвою-рікою, і коморами повними золота, златоглавів і футер дорогих. Одним лишень не поблагословив Господь Дружини Андрієвича: не поблагословив його милостю царською. Як тільки дізнався цар Іван Василевич, що спізнилися його свахи, розлютився на Морозова і постановив укарати боярина; приказав завізвати його до свого стола і посадив не тільки низше Вяземського, але й низше Годунова, Бориса Федоровича, котрий не був ще ані в почести ані не мав ніякого достоїнства.

Не зніс боярин такої нечести; встав іззa стола: неумістно бо Морозову бути меньшим від Годунова! Тоді розлютився цар ще дужше й видав Морозова головою Борисови Федоровичу. Поніс боярин до ворога повинну голову, але вилаяв Годунова страшенно й назвав щенюком.

І довідавшися про се, цар розъярився вельми, приказав Морозову вступитися собі з очей і запустити сиве волосся, поки не здойметься з нього гнів царський. І пійшов собі з двора боярин; і ходить він тепер в смирній одежі, з бородою нечесаною, падає сиве волосся на хмараве чоло. Сумно бояринови не бачити очей государевих, та не осмішив він свого роду, не сів понизше Годунова!

Дім Морозова була повна чаша. Слуги боялись і любили боярина. Кождого, хто входив до нього, приймав він сердечно. І свої і чужі гордились його прихильностю; всіх дарував він і словами ласкавими, і одежю богатою, і радами мудрими. Та нікого він так не голубив, нікого так не обдаровував, як свою молоденьку жінку, Олену Дмитрівну. І жінка відповідала за прихильність прихильностю, і що-ранку що-вечера довго клячала в своїй образній кімнаті і щиро молилась за його здоровля!

(Далі буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

НА УВАГУ АВТОМОБІЛІСТАМ.

Рік за роком все більш людей в Америці купує собі свої автомобілі і з року на рік все більше буває через них випадків і катастроф. Раз через те, що на вулицях та дорогах вже декуди аж кишить від них і все труднійше стає перейти чи переїхати, а друге, автомобіль зробився такою звичайною річю, що люде не завдають собі вже труду, щоб познакомитися з його механікою та з правилами їзди, писаними й неписаними. І майже всі нещасливі випадки — а їх що року тисячі й тисячі — є наслідком такої необережности й легкодушности. Тому й не завадить час від часу пригадати хоч найважніших чотирнацять заповідей для всякого автомобіліста.

1. Все треба памятати, що „самогон" машини не пожене, а як пожене, то не туди, куди треба, і коли хто не зовсім тверезий береться за кормил автомобіля, то всі шанси за те, що когось переїде або сам цілий не доїде.

2. Механічні частини автомобіля треба правильно оглядати і коли треба — в пору направити та поки пустити машину, наперед упевнитись, що все в порядку.

3. При виїзді з ґаражу чи з подвіря як теж рушаючи в дорогу після стоянки на вулиці все дати остерігаючий сиґнал гудком.

4. Швидка їзда, як це вже з гіркого досвіду знають тисячі автомобілістів, не все швидше завезе. Ліпше трохи запізнитись, ніж привезти нещастя собі чи другому.

5. Помало їхати передівсім в місті та в густо заселених районах. По містах вулиця є все ще місцем для забави дітям і що від дітей не можна вимагати стільки уваги й обережности, скільки від дорослого автомобіліста.

6. Рахуйтеся з прохожими і пішоходами, щоб не мусіли відвозити їх до шпиталю та платити за свою неувагу їхнім здоровлям а своїми грішми.

7. Не покладайтесь на осторожність і зручність другого автомобіліста. Все будьте готові вступитися йому з дороги.

8. На перехресних вулицях все треба дивитись за поліцейськими сиґналами й мати їх на увазі.

9. Все держатись по правім боці вулиці.

10. Коли треба машину обернути назад, значить і переїхати на лівий бік вулиці, сиґнал (три гудки) дається на сорок стіп до повороту і шофер зїзджає на середину вулиці та звідтілля помало робить поворот. При всякім повороті вважати і на другі автомобілі і на пішоходів, щоб на кого не наїхати.

11. Сиґналізуйте лівою рукою, повертаючи або зупиняючи машину, або як хочете помаліше їхати, навіть тоді, коли автомобіль має механічний або автоматичний апарат для сиґналізації.

12. Не їхати надто близько за трамваєм. Той може несподівано зупинитись. Коли трамвай зупинився, їдучий за ним шофер повинен зупинити автомобіль не менш як на яких десять стіп і підождати, поки трамвай знов рушиться. В ніякім випадку не переганяти трамвай з лівого боку, бо через те бувало богато катастроф. З особливою осторожностю переїзджати рельси попереду або ззаду трамваю, — так як не видно і годі вгадати, що наближається з другого боку.

13. Переганяючи другий автомобіль, все дати знак гудком, а на крутих поворотах краще зовсім не переганяти.

14. Памятайте, що автомобіль ще ніколи не розбив поїзду, але вже дуже богато автомобілів було розбитих на залізнодорожних перехрестях. Тому не їдьте через залізничі рельси, поки не переконались, що не надїзджає поїзд. Сиґнальна система може не функціонувати і сторож міг кудись відійти. Поїзду не можна так швидко зупинити, як автомобіль. Коли поїзд жене з скоростю сорока миль на годину, то він мусить пройти ще чверть милі, поки задержиться, а автомобіль можна загальмувати на кілька кроків.

КРОВОТІК З НОСА.

В дітей часто буває, що з носа йде кров — без ніякої очевидної причини — та звичайно й нема чого трівожитись. Причина звичайно та, що роздерлася та слизька плівка, що нею вистелений в середині ніс, і в ній розірвалося декілька маленьких кровоносних посудів. Такі маленькі ранки в дітей часто бувають і швидко гояться. Рідше трапляється, але теж може бути, що зломляться дрібні носові кости і коли їх добре не скласти і не вигоїти, то ніс виростає незграбний, без форми. Врешті, кровотік з носа після якоїсь нещасливої пригоди, упадку, потовчення, може бути познакою зломання основи черепа і це вже небезпечний випадок. В такім випадку звичайно кров іде також з вух.

Щоби зупинити кровотік з носа, треба передівсім попробувати таких способів:

1. Всяку одежу, що на шиї, зняти або розпустити, щоби шия була свобідна, так як всяке стиснення збільшає кровотік.

2. Пацієнт повинен сидіти тихо й не рухатися, бо всякий рух причиняється до сильнійшої діяльности серця і через те й до кровокруження.

3. Часто вистарчає прикладати до носа лід або ледові компреси і від них перестане йти кров.

4. Буває, що для затамовання крови досить пальцями стиснути ніс з обох боків.

5. Коли пацієнт держить руки в гору, то з анатомічних причин кровотік ослабає або зовсім зупиняється.

Коли все те не вистарчить і кров не перестає йти, то треба негайно закликати лікаря, бо може треба зовсім заткати на деякий час носові діри, а може за кровотоком ховається якась небезпечніша справа.

В дорослих людей кров з носа може бути зовсім природним облекшенням високого кровяного натиску в орґанізмі. Деколи після такого кровотоку перестає боліти голова. Але частіше він є познакою якоїсь серіозної слабости і ще коли трапляється частіше, то це певна осторога і знак, що треба порадитися лікаря і провірити свій фізичний стан.

Часто це буває симптом анемії або малокровности, що є хворобою крови. Також слабости печінки і нирок дають себе нераз знати кровотоком з носа в людей, які здаються зовсім здоровими. Так само починаються часом деякі заразливі хвороби, як тиф, жовтачка і дитячий кір. Звичайно кров являється ще на самім початку слабости, коли людина почувається ще зовсім здоровою, і таким способом дає можливість розпізнати слабість заздалегідь. Тому, у кого часто бувають випадки кровотоку з носа, той повинен негайно дати себе оглянути доброму лікареви. Чим швидше розпізнати хворобу, тим лекше її вилічити, і здоровля треба зберігати тоді, коли ще його мається, а не тоді, коли вже пропало й запізно.

Др. В. Клодницький.

УКРАЇНА В 1918 Р. В ОСВІТЛЕННЮ АВСТРІЙСЬКОЇ ДИПЛЬОМАТІЇ

(6).

(Продовженнє)

Настрої, які панують на Україні у відношенню до нового уряду, є надзвичано ріжноманітні. Особливо поки що, ще неможливо напевно сказати, як зареаліґує на новоутворений стан річий загал селянства. Дотеперішні досвіди на цілому просторі краю у всякому разі для нового режіму неприяючі. З найріжноріднійших частин краю доходять вісти про сильне негодовання між селянським населенням, про аґітацію проти уряду та цькування проти розташованих війск*) про нові знищення поміщицьких та заводських будинків, спустошення лісів, самовільне скошування молодих засівів або спашення їх селянською худобою. В деяких повітах викликані в наслідок цього безпорядки, після перемоги надто слабої і лихо зорґанізованої міліції, довели там, де ще вона находиться, до кровавих сутичок, ба навіть до кровавих боїв з ц. і к. та німецькими військами.

Одначе ледви чи булоб слушним робити з цих подій висновок, що селянство суцільно ставиться ворожо до нового правительства. Належить взяти під увагу, що селянство у великій мірі ще навіть не мало нагоди щонебудь автентичного довідатись про наміри й пляни нового уряду тому, що старі комісарі менш або більш вірні соціял-революційній раді, зробили все можливе, щоб селяне не довідалися про переворот, міжтим як нові старости на небогатьох лише місцевостях не мають настільки сили та змоги, щоб селянство поінформувати, та що земельні комітети, розвязані проклямацією гетьмана, піддержувані селянськими тайними союзами, як славнозвісна „селянська спілка" розвивають остру шалену аґітацію проти уряду, який по їхнім інформаціям цілковито находиться в руках великих земельних поміщиків.

Всюди підносяться нарікання, що правительство не розпоряджає средствами та орґанізацією, щоб звернутися до умірковaної та посідаючої землю частини селянства, яка стоїть на становищі індивідуального посідання землі та бажає повільної, упорядкованої земельної реформи. Від сього, чи органам нового правительства удасться знайти контакт з цими слоями селянства, та від цього, чи розташовані війска зможуть енерґійними і безглядними, в крайнім случаю навіть жорстокими поступованнями в поодиноких місцевостях, що склонні до розрухів, викликати благотворний жах, від цього буде залежати, чи сучасні несупокої будуть останнім полумям революційного руху, чи започаткованням нових періодів аґрарних заворушень. Дефінітивне становище селянства, а тимсамим судьба правительства, буде залежати по части від скорости випрацьовання та змісту аґрарної реформи.

Серед міського населення помічається властиву мобілізацію та сильне виступлення порядок люблячих партій. Впершу чергу зібралися й наново уконституувалися кадети*), які в новому правительстві заступлені партійними членами та особами близько стоячими до партії. На партійному конґресі перевірили вони свою програму та заявилися за піддержкою нового правительства. Ревізія програми цеї партії полягала в першу чергу в тому, що кадети стояли передше на прінціпі „единої неділимої Росії", тепер заявилися за самостійностю України, а по друге, в сильній орієнтації на право; особливо в питаннях взаємовідносин, між роботодавцями та робітниками. Вправді, що до першого питання партійний конґрес підходив до справи з певною осторожностю та не відкинув внесення резолюцій скрайно по великоросійськи зорієнтованих членів що до удержання єдности Росії, тільки усунув з порядку дня як не актуальні. Тимбільше одначе впадаючим в очи було пересунення точки тяжости партій на право.

Належалоб згадати, що група, яка на конґресі дала вислів своїм симпатіям що до антанти і внесла відповідну резолюцію, осталася в подавляючій меншости.

Найблизша до кадетів і до правительства стоїть тепер партія самостійників, які з неохотою надітий соціялістичний глащик тепер цілковито скинули та виказують ярку кооперативну тенденцію, а далі, хоча до них неоднозгідно, соціял-федералісти. Ця партія, спеціяльно у передових кругах укр. інтеліґенції досить сильно заступлена, була з початку — появою гетьманського правительства дуже неприємно заскочена тому, що вона саме готовилася заступити уступаюче революційне правительство. Офіціяльно заховується вона проте супроти нового режіму ще здержано, але переговори з гетьманом продовжаються, а припоручення п. Шелухінови*), одному з провідників названої партії, обняти президію мирової делеґації а п. Дорошенкові провадити міністерство закорд. справ, як також участь гетьмана в отворенню головно-федералістичного українського клюбу та там обміняні бесіди, є познакою цього, що ця партія резервує собі приступлення до нового уряду. Крім цих груп, належить згадати сильне оживлення многих, поза всякою партійною комбінацією стоячих елементів, які рекрутуються з бувшого російського дворянства, яке в послідних місяцях було приперте цілковито до стіни, з урядовців, членів земства, офіцерів та прочих доволі здібних інтеліґентських кругів, які готові поставити свої сили до розпорядимости нового уряду*).

*) Австрійсько-угорських та німецьких. — Заміт. К.

*) Партійний зїзд кадетів (конституціонно-демократическая партия) з цілої України відбувся в Києві, в днях 8—11 травня 1918 р. На ньому було 118 делеґатів. Поміж ними слідуючі міністри гетьм. прав.: Василенко, Гутник і Ржепецький. Гляди Вістник Політики — Відень 1918, стор. 318. — Кл.

*) Шеф генерального австрійського штабу, ген. майор Вальдштеттен в оперативному числі ц. і к. нач. команди Армії № 4355 з дня 16 квітня 1918, подаючи оцінку богатьох політичних діячів України до міністерства ц. і к. двора та закор. справ у Відні, про Шелухіна пише: „Шелухін — міністер юстиції. (Центр. Ради. — Замітка д-ра В. К.) Партія самостійників. Приклонник сильної центральної влади, по деяким чуткам мабуть навіть переконаний монархіст. Свого часу предсідник судейської палати в Одесі, професор університету признаних здібностий і загально люблений". На основі № 4355. — замітка Кл.

*) Всі ці елементи з російською душею — „єдинонеділимці". Їхня сила головно в Одесі — союз старшин около 10.000 в Одесі. Про них буде мова. Д-р В. К.

(Дальше буде).

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо затямити собі:
1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не переславлювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописі, яку дописуватель написав за кілька мінут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „наглих" дописий з домаганнем „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція се налоложила.
10. — Не присилати до редакції статій і поезій недоладних щодо форми, або безвартних щодо змісту; а до того й не жадати звороту таких віршів.

Адм. „Свободи".